

POLICY REPORT

Содржина

- ... 1. Вовед
- ... 2. ТЕМ-Е
- ... 2.1 Анализа на главните актери и документи
- ... 2.2 Електропреносна мрежа
- ... 2.3 Гасоводна мрежа
- ... 3. еТЕМ
- ... 4. Заклучок и препораки
- ... Библиографија

Скенирање на напредокот на Македонија под поглавје 21 од извештајот за напредок на Европската комисија: Трка со пречки? – Дел II

Скратеници

ЦЕБ = Совет на европската банка за развој

ЦИП = Рамковната програма за конкурентност и иновација

ЕБОР= Европска банка за обнова и развој

ЕК = Европска комисија

ЕЕ = енергетска ефикасност

ЕИБ = Европската инвестициона банка

ЕНТСО-Е = Европската мрежа на оператори на системот за пренос на електрична енергија

eТЕМ= транс-европски телекомуникациски мрежи

ЕУ = Европска унија

ИКТ = информатички и комуникациски технологии

ИКТ ПСП = Програмата за поддршка на политиката за информатички и комуникациски технологии

МФИ= меѓународна финансиска институција

КФВ = Банка за обнова (германска банка за развој)

кВ = киловолт

ТПГ = течен природен гас

НПАА = Национална програма за усвојување на правото на Европската унија

ОИЕ = обновливи извори на енергија

ТЕМ = транс-европски мрежи

ТЕМ-Е = транс-европски енергетски мрежи

ТЕМ-Т = транс-европски транспортни мрежи

СБ = Светска банка

ВБИФ = Инфраструктурна помош за Западен Балкан

1. Вовед

Како што беше заклучено во претходниот извештај за анализа на политика “Скенирање на напредокот на Македонија под поглавје 21 од извештајот за напредок на Европската Комисија: Трка со пречки? Дел I” Македонија има постигнато помал севкупен напредок под ова поглавје во 2010 год. отколку во претходните три години. Анализата на општата проценка на напредокот на Македонија под поглавје 21 покажа дека Македонија не беше способна да постигне постојан и стабилен напредок и дека најголемиот предизвик го има во областа на Транс-европските транспортни мрежи (ТЕМ-Т). Во поглед на Транс-европските енергетски мрежи има постојан напредок од 2007 год. додека во областа Транс-европските комуникациски мрежи (еТЕМ) има подобрување во 2010 год. по двегодишен период на стагнација¹.

Поглавјето 21 од извештајот на напредок на ЕК ги опфаќа Транс-европските мрежи (ТЕМ). Целта на поглавје 21 е да им овозможи на идните земји-членки да се поврзат со Единствениот пазар на ЕУ преку тримодалните мрежи (ТЕМ-Т, ТЕМ-Е и еТЕМ) и како резултат на што ќе се придонесе до економски пораст, отварање на работни места и намалување на сиромаштија. Затоа, проучување на напредокот на Македонија под ова поглавје и претставување на можни сценарија за подобар напредок е од огромна важност за интеграцијата на Македонија во ЕУ и за нејзиниот економски развој.

Овој извештај за анализа на политика има за цел презентирање и разјаснување на напредокот на Македонија под поглавје 21 во 2010 год. и проучување на квалитетот и одржливоста на постигнатиот напредок со цел дефинирање на идните предизвици и нудење на релевантните институции препораки кои се темелат на истражување за понатамошен напредок под поглавјето. Со опфаќање на ТЕМ-Т од поглавје 21 во претходната публикација, овој извештај ќе ги опфати само ТЕМ-Е и еТЕМ од поглавје 21.

Со цел презентирање на темелна и детална анализа на поглавјето, методологијата ќе се базира на анализа на релевантните оригинални документи вклучувајќи ги основните правни документи на поглавјето, информации од релевантните актери користејќи го Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер и на интервјуа со експерти во областа. Документите земени како почетна точка на оцена се извештаите на ЕК за напредок на Македонија за 2010 год.

2. ТЕМ-Е

2.1 Анализа на главните актери и документи

¹ Аналитика, *Скенирање на напредокот на Македонија под поглавје 21 од извештајот за напредок на Европската комисија: Трка со пречки? Дел I*, (Скопје, 2011), с.3.

Договорните страни на Договорот за енергетската заедница – Албанија, Бугарија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Македонија, Црна Гора, Романија, Србија и Косово од една страна и ЕУ од друга страна со потпиштување² на Договорот ја основаа меѓусебе Енергетската заедница. Договорот за енергетската заедница има за обврска создавање на правна и економска рамка во однос на секторите на електрична енергија и гас со цел да се создаде стабилна регулаторна и пазарна рамка способна за привлекување на инвестиции во гасните мрежи, произведувањето на електричната енергија, мрежите за пренос и дистрибуција со крајна цел постигнување на континуирано снабдување со енергија; зголемување на сигурноста во снабдувањето; подобрување на еколошката ситуација во врска со електричните и гасоводните мрежи; подобрување на енергетската ефикасност (ЕЕ); поттикнување на употребата на обновливите извори на енергија (ОИЕ); и развивање на конкуренцијата во пазарот на електрична енергија и гас.³ На тој начин договорните страни ќе имплементираат одделни делови од правото на ЕУ за електрична енергија, гас, ОИЕ, ЕЕ, конкурентност, животна средина и сигурност во снабдувањето.⁴ Овој Договор ја создаде меѓудругото основата за ТЕМ-Е.

Бидејќи Договорот за енергетската заедница пред се ги таргетира секторите за електрична енергија и гас, т.е. електропреносните и гасоводните мрежи како тел од ТЕМ-Е, само овие две енергетски мрежи ќе бидат предмет на анализа во овој извештај и ќе бидат анализирани посебно. Со анализирање на обврските на ТЕМ-Е од поглавје 21 за Македонија важно е да се спомене регионалната димензија на планирањето на електропреносната и гасоводната мрежа. Всушност единственото постојано тело на Енергетската заедница⁵, Секретаријатот, ја надгледува соодветната имплементација на обврските од Договорот од страна на договорните страни.⁶ Постои и друга институција од голема регионална важност која го трасира патот европско планирање и функционирање на операторите на системот за пренос во ЕУ и останатите кои се поврзани на нивните мрежи – Европската мрежа на оператори на системот за пренос на електрична енергија (ЕНТСО-Е)⁷. Комитетот за системски развој на ЕНТСО-Е подготвува Десетгодишен план

² Договорот за енергетска заедница е потпишан во 2005 год. и стапи на сила 2006 год. Македонија го ратификуваше Договорот во 2006 год.

³ Договор за основање на енергетската заедница/ Интернет страна на Енергетската заедница (2011): http://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/ENERGY_COMMUNITY/Legal/Treaty последен увид на 16.03.2011.

⁴ Секретаријат на Енергетската заедница, “Годишен извештај за имплементација на правото во рамките на Договорот за основање на енергетската заедница”, (2010), с.9.

⁵ Ибид.

⁶ Договор за основање на енергетската заедница/ Интернет страна на Енергетската заедница (2011): http://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/ENERGY_COMMUNITY/Legal/Treaty последен увид на 16.03.2011.

⁷ Интернет страна на ЕНТСО-Е/ Асоцијацијата: <https://www.entsoe.eu/the-association/> последен увид на 16.03.2011.

за развој на мрежата⁸. МЕПСО, операторот на системот за пренос на електрична енергија во Македонија е член на ЕНТСО-Е⁹.

Министерството за економија, Сектор за енергетика е креаторот на политики во енергетскиот сектор вклучувајќи и во областа на ТЕМ-Е и затоа е и клучниот актер во имплементирање на ТЕМ-Е од поглавје 21. Останати важни актери се Агенцијата за енергетика и Регулаторната комисија за енергетика. Агенцијата за енергетика е основана со цел поддршка на имплементирањето на енергетската политика во Македонија и треба да учествува и да иницира краткорочни, среднорочни и долгорочни енергетски стратегии, проекти за ЕЕ и ОИЕ, да имплементира инвестициски проекти итн.¹⁰. Регулаторната комисија за енергетика, исто така важен актер во македонската енергетска политика, беше основана со Законот за изменување и дополнување на Законот за енергетика од 2002 год.¹¹ со цел обезбедување на сигурно снабдување со енергија, заштита на животната средина и заштита на конкуренцијата во енергетскиот пазар.¹² Бидејќи поглавје 21 ги опфаќа мрежите и во случај на ТЕМ-Е електропреносните и гасоводните мрежи, важно е да се споменат и два други актери – МЕПСО и ГА-МА. МЕПСО е оператор на системот за преносот на електрична енергија на Македонија во државна сопственост основан во 2005 год.¹³. ГА-МА е акционерско друштво помеѓу Владата на Република Македонија и приватната компанија Макпетрол¹⁴ и е одговорна и за пренос на природен гас и за управување со системот на природен гас.¹⁵ Обврската да се подготви постапката за завршување на физибилити студијата за гасификација како и да се раководи со проектот за гасификација е даден на Министерството за транспорт и врски.¹⁶ Не смее да се заборави и важноста на Владата во оваа област бидејќи Владата ги дефинира и обликува политиките на земјата.

⁸ Интернет страна на ЕНТСО-Е/ Развој на ситемот: <https://www.entsoe.eu/system-development/> последен увид на 16.03.2011.

⁹ Интернет страна на ЕНТСО-Е/ Асоцијацијата/Членови: <https://www.entsoe.eu/the-association/members/> последен увид на 16.03.2011.

¹⁰ Закон за основање на Агенција за енергетика на Република Македонија, Службен весник на Република Македонија 62/05, с. 78-79.

¹¹ Последователните закони за енергетика ја зајакнаа позицијата на Комисијата.

¹² Закон за изменување и дополнување на Законот за енергетика, Службен весник на Република Македонија 94/02, с.1.

¹³ Интернет страна на МЕПСО/ Почетна (2010): <http://www.mepso.com.mk/en-us/Default.aspx> последен увид на 01.04.2011.

¹⁴ Макпетрол е во потполност приватна компанија и е најголемиот дистрибутер на нафта и нафтни производи во Македонија: Интернет страна на Макпетрол/ Историја (2007): http://www.makpetrol.com.mk/istorijat_en.asp последен увид на 01.04.2011.

¹⁵ Интернет страна на ГА-МА: <http://www.gama.com.mk/Default.aspx?id=9248301d-630d-4e97-8832-3fd681bf9d27> последен увид на 15.03.2011; Интернет страна на Регулаторната комисија за енергетика (2011): <http://www.erc.org.mk/NovostiDetal.asp?novID=306> последен увид на 01.04.2011.

¹⁶ Влада на Република Македонија, *Национална програма за усвојување на правото на Европската унија – ревизија 2011*, (Скопје, 2010), с.242.

Најважните македонски документи кои се занимаваат меѓудругото и со ТЕМ-Е се Стратегија за развој на енергетиката на Република Македонија до 2030 год. (во понатамошниот текст како Стратегијата за енергетика); Студијата за развој на преносната мрежа на Република Македонија за периодот 2010-2020 (во понатамошниот текст како Студијата на МЕРСО) и Законот за енергетика¹⁷. Студијата на МЕРСО планира преносната мрежа да се фокусира на интерконециите од 400 кВ.¹⁸ Стратегијата за енергетика ја одредува енергетската политика и треба да се усвои од страна на Владата по предлог на Министерството за економија¹⁹. Стратегијата за енергетика е првата стратегија која го трасира патот за констинуиран развој на енергетскиот сектор во Македонија. По долг период на отсуство на стратешко планирање, Стратегијата за енергетика преку анализирање на развој на енергетскиот сектор во Македонија и обврските на Македонија кон ЕУ, дефинира долгорочен развој на енергетскиот сектор и предлага начини за задоволување на енергетските потреби а исто така и предлага институционални, економски и правни подобрувања во секторот. Македонија доби во февруари 2011 год. нов Закон за енергетика. Неговите претходници беа предмет на критика од страна на ЕК и експертската заедница. Секретаријатот на Енергетската заедница објави дека новиот Закон за енергетика направил голем чекор кон усогласување со правото на ЕУ и дека она што треба да се заврши е дефинирање на секундарното законодавство кои ги дефинира прашањата меѓудругото за тарифниот систем, проблемите со сопственоста и мрежните правила.²⁰ Интервјуираниот експерт проф. Талески кој зеде учество во подготовката на новиот Закон за енергетика трврди дека овој закон е најдобар досега бидејќи на јасен и прецизен начин ги регулира пазарот на гас и електрична енергија и ги вклучува релевантните правни акти на ЕУ и обврските од Договорот за енергетска заедница.²¹

2.2 Електропреносната мрежа

Следејќи го исклучиво предметот на анализа како дел од ТЕМ-Е во извештаите на ЕК за напредок на Македонија, ќе бидат анализирани само мрежите за пренос на електрична енергија од 400 кВ кои ја поврзуваат Македонија со своите соседи.²² Освен тоа, ќе се дискутираат важните документи и актери кои се занимаваат со ТЕМ-Е како и со поврзаните прашања и предизвици.

¹⁷ Новиот Закон за енергетика беше донесен во февруари 2011 год.

¹⁸ МЕРСО, *Студија за развој на преносната мрежа на Република Македонија во периодот 2010-2020 година, работна верзија*, (2010), с.292.

¹⁹ Закон за енергетика, Чл. 9, 10, Службен весник на Република Македонија 16/11, с.14-15.

²⁰ Интернет страна на Министерството за економија (2011): <http://www.economy.gov.mk/?article=ef50d836-8f48-46b6-9126-c877350b175c&lang=3> последен увид на 01.04.2011.

²¹ Интервју со проф. д-р Рубин Талески, Раководител на Институтот за преносни електроенергетски системи, ФЕИТ Скопје, одржано на 17.03.2011.

²² Поширокиот аспект на ТЕМ-Т како што е напишано во НПAA за 2011 год. не вклучува само градење, туку и ревитализирање на постројната енергетска мрежа; понатаму опфаќа енергетски мрежи во рамките на територијата на земјата; и преносните мрежи со помала волтажа од 220 кВ и 110 кВ.

Македонија е поврзана со еден далновод од 400 кВ со Бугарија, еден од 400 кВ со Косово и две од 400 кВ со Грција²³. Електроенергетската мапа на Македонија претставена на слика 1 јасно ги покажува далноводите со соседните земји, од кои црвено обоените се оние од 400 кВ²⁴. Електропреносните мрежи кои ја поврзуваат Македонија со своите соседи се дел од пан-европските коридори²⁵: Коридор X во Македонија се протега во насоката север-југ, додека Коридор VIII во насоката исток-запад. Комплетирањето на електропреносните прежи како дел од коридорите ќе ја направат Македонија важен транзитен центар во Југоисточна Европа.²⁶

Слика 1: Електроенергетска мапа

Извор: Интернет страна на МЕПСО

Извештајот на Комисијата на напредок за 2010 год. ја оцени Македонија во делот ТЕМ-Е од поглавје 21 дека постигнала напредок не споменувајќи очигледни проблеми.²⁷ Затоа, предмет на анализа ќе бидат планираните приоритетни проекти и изворите на финансирање на овие проекти.

²³ МЕПСО, *Студија за развој на преносната мрежа на Република Македонија во периодот 2010-2020 година, работна верзија*, (2010), с.12.

²⁴ Интернет страна на МЕПСО/ Електроенергетска мапа (2010): <http://www.mepso.com.mk/en-us/Details.aspx?categoryID=122> последен увид на 01.04.2011.

²⁵ Од далноводите кои треба да се изградат, далноводот од 400 кВ помеѓу Македонија и Србија е дел од Коридор X, додека оној од 400 кВ помеѓу Македонија и Албанија; и оној помеѓу Македонија и Косово се дел од Коридор VIII: Влада на Република Македонија, *Национална програма за усвојување на правото на Европската унија – ревизија 2011*, (Скопје, 2010), с.243-244.

²⁶ МЕПСО, *Студија за развој на преносната мрежа на Република Македонија во периодот 2010-2020 година, работна верзија*, (2010), с.207.

²⁷ Европска комисија, *Поранешна југословенска Република Македонија 2010 Извештај за напредок придружувајќи го Соопштението на Комисијата до Европскиот парламент и Советот Стратегија за проширување и главни предизвици 2010-2011, COM (2010) 660*, (Брисел, 2010), с.55.

Соодветните органи на Европската заедница ја подготвуваат листата на регионални приоритетни проекти за секторите на електрична енергија и гас. Меѓу приоритетите за електропреносната мрежа е далноводот помеѓу Македонија и Албанија²⁸. Овој проект е исто така меѓу приоритетите според Студијата на МЕПСО.²⁹ Стратегијата за енергетика исто така укажува дека Македонија има потреба од поврзување со Србија, Албанија и дополнително со Косово за целосна интеграција во регионалната електропреносна мрежа и препорачува Македонија да продолжи да се поврзува со далноводи од 400 кВ со своите соседи.³⁰

Според Законот за енергетика, операторот на системот за пренос на електрична енергија, односно МЕПСО, има обврска меѓудругото да овозможи поврзување со системите за пренос на електрична енергија на соседните земји; да изгради нови преносни капацитети и долгорочно да го планира развојот на системот за пренос на електрична енергија³¹. МЕПСО во моментот ги подготвува градежните активности за далноводот од 400 кВ со Србија и студиите за далноводот со Албанија³². МЕПСО заедно со албанскиот преносен оператор ќе инвестираат секој во преносната мрежа во сопствената земја во поглед на споменатиот далновод од 400 кВ помеѓу Македонија и Албанија³³. Освен користење на сопствени финансии за инвестирање во преносната мрежа, МЕПСО ги користи кредитните линии од меѓународните финансиски институции (МФИ), на пример од Светска банка (СБ), Европската инвестициона банка (ЕИБ), Европската банка за обнова и развој (ЕБОР) како и финансии од инвестициската рамка финансирана од ЕК и од МФИ, наречена Инфраструктурна помош за Западен Балкан³⁴ (ВБИФ)³⁵.

Проф. Талески ја проценува мрежата за пренос на електрична енергија која ја поврзува Македонија со соседите како релативно добра³⁶. Проф. Талески и проф. Борозан се согласуваат дека финансииите од развојната компонента на буџетот може да се користат за

²⁸ Секретаријат на Енергетската заедница, “Годишен извештај за имплементација на правото под Договорот за основање на енергетската заедница”, (2010), с.32-33.

²⁹ Влада на Република Македонија, *Национална програма за усвојување на правото на Европската унија - ревизија 2011*, (Скопје, 2010), с.243.

³⁰ Министерство за економија на Република Македонија, *Стратегија за развој на енергетиката во Република Македонија до 2030 година*, (Скопје, 2010), с.40, 193.

³¹ Закон за енергетика, Чл. 67, Службен весник на Република Македонија 16/11, с.43-44.

³² МЕПСО, добиено со Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер во март 2011 год.

³³ МЕПСО, *Студија за развој на преносната мрежа на Република Македонија во периодот 2010-2020 година, работна верзија*, (2010), с.198.

³⁴ ВБИФ е регионален инструмент за проширување на ЕУ кој реструктурира ресурси од ЕК, партнерите МФИ (Советот на европската банка за развој (ЦЕБ), ЕБОР, ЕИБ и билателарни донатори за инвестирање во клучните сектори на економите на Западен Балкан вклучувајќи енергетика, животна средина, транспорт, социјална инфраструктура и развој на приватниот сектор: Интернет страна на ВБИФ: <http://www.wbif.eu/Western+Balkans+Investment+Framework/> последен увид на 30.03.2011.

³⁵ МЕПСО, *Студија за развој на преносната мрежа на Република Македонија во периодот 2010-2020 година, работна верзија*, (2010), с.269-270.

³⁶ Интервју со проф. д-р Рубин Талески, Раководител на Институтот за преносни електроенергетски системи, ФЕИТ Скопје, одржано на 17.03.2011.

подготовка на ТЕМ-Е проекти³⁷. Овие далноводи се всушност еден од предусловите за либерализација на пазарот на електрична енергија во Македонија и регионот³⁸. Покрај фактот дека обврските од меѓународното право ја обврзуваат Македонија да се поврзе регионално, важно е да се нагласи фактот дека има многу предности кои произлегуваат од еден таков регионално интегриран пазар на електрична енергија. На пример, бенефитите од новите далноводи можат да се видат меѓудругото од продобивките од намалувањето на загубата на електричната енергија, зголемувањето на прекуграничниот капацитет и зголемување на сигурноста во снабдувањето.³⁹ Сигурноста на снабдувањето несомнено е еден од клучните основи за економски пораст и просперитет. Проф. Талески го подвлекува фактот дека инфраструктурното поврзување е важно за сигурноста во снабдувањето⁴⁰.

2.3 Гасоводна мрежа

Додека електропреносната мрежа на Македонија е на вистински пат да стене целосно регионално интегрирана, гасоводната мрежа е сосема друга приказна. Гасоводната мрежа се уште се наоѓа во својата фаза на подготовка на студии. Извештајот на ЕК за напредок на Македонија за 2010 год. укажува на тоа дека земјата ја завршила физибилити студијата за приоритетни интерконекции за гас во врска со концептот за Гасоводниот прстен⁴¹. Предмет на анализа во овој извештај по презентирање на обврските под овој подел на гасоводната мрежа и на постојната гасоводна мрежа во Македонија, ќе бидат планираните проекти и активности, финансиите за овие проекти како и сопственичката структура.

Македонија нема дистрибутивната гасоводна мрежа и потрошувачите на гас се директно поврзани со гасовод која минува низ Украина, Молдавија, Романија и Бугарија и влегува во територија на Македонија кај граничниот премин со Бугарија Деве Баир⁴². Македонија всушност е поврзана само со еден гасовод кој увезува природен гас од Русија кој ја претставува преносната мрежа за гас во земјата. За потсетување, природниот гас е еколошки енергенс и може да се користи и за производство на електрична енергија и греење. Тој е исто така и еден од главните извори за енергија во Западна Европа. Проф.

³⁷ Е-мејл интервју со д-р Весна Борозан, вонреден професор, ФЕИТ Скопје, одржано во март 2011 год; Интервју со проф. д-р Рубин Талески, Раководител на Институтот за преносни електроенергетски системи, ФЕИТ Скопје, одржано на 17.03.2011.

³⁸ Интервју со проф. д-р Рубин Талески, Раководител на Институтот за преносни електроенергетски системи, ФЕИТ Скопје, одржано на 17.03.2011.

³⁹ МЕПСО, *Студија за развој на преносната мрежа на Република Македонија во периодот 2010-2020 година, работна верзија*, (2010), с.289.

⁴⁰ Интервју со проф. д-р Рубин Талески, Раководител на Институтот за преносни електроенергетски системи, ФЕИТ Скопје, одржано на 17.03.2011.

⁴¹ Европска комисија, *Поранешна југословенска Република Македонија 2010 Извештај за напредок придружувајќи го Соопштението на Комисијата до Европскиот парламент и Советот Стратегија за проширување и главни предизвици 2010-2011, СОМ (2010) 660*, (Брисел, 2010), с.55.

⁴² Министерство за економија на Република Македонија, *Стратегија за развој на енергетиката во Република Македонија до 2030 година*, (Скопје, 2010), с.43-44.

Борозан истакнува дека развојот на гасоводната мрежа во Македонија ќе овозможи диверзификација на изворите на енергија во различни делови на земјата. Поврзувањето на Македонија со гасоводи кои ќе носат природен гас од други земји и региони исто така ќе придонесе и до сигурност во снабдувањето⁴³.

Регионалната студија за гасификација, Прстенот на Енергетската заедница, има за цел да ги поврзе седумте договорни страни во прстен⁴⁴. Регионалната студија за гасификација за Гасоводниот прстен е финансирана од СБ и од германската банка КФВ со цел поврзување на негасифицирани региони со пазарите на гас, олеснување на диверзификација во снабдувањето како и да се обезбеди сигурност во снабдувањето⁴⁵. Има многу предности од Гасоводниот прстен вклучувајќи зголемена диверзификација на економските активности, гасификација на договорните страни, поттикнување на соработка во регионалната енергетска економија, поврзување со пазарите на гас со соседите од ЕУ Грција, Унгарија, Романија и Бугарија и остварување на економии од обем на долгорочен план⁴⁶.

Слика 2: Концептот за Гасоводниот прстен на Енергетската заедница

Извор: Интернет страна на Енергетската заедница

Министерството за транспорт и врски ја имплементираше процедурата за селекција на тимот одговорен за подготовка на физибилити студијата за гасоводниот систем во

⁴³ Е-мејл интервју со д-р Весна Борозан, вонреден професор, ФЕИТ Скопје, одржано во март 2011 год.

⁴⁴ Интернет страна на Енергетската заедница/Концептот за Гасовидниот прстен (2011): http://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/AREAS_OF_WORK/GAS/Regional_Market/Gas_Ring_Concept последен увид на 03.04.2011.

⁴⁵ Секретаријат на Енергетската заедница, “Годишен извештај за имплементација на правото под Договорот за основање на енергетската заедница”, (2010), с.34.

⁴⁶ Интернет страна на Енергетската заедница/Концептот за Гасовидниот прстен (2011): http://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/AREAS_OF_WORK/GAS/Regional_Market/Gas_Ring_Concept последен увид на 03.04.2011.

Македонија и ги дефинираше петте приоритетни делници за гасоводната инфраструктура на меѓуминистерски состанок⁴⁷. Во моментот Министерството го менаџира следниот чекор – подготовка на проектот за петте приоритетни делници⁴⁸. Проектната документација ќе биде готова кон крајот на 2011 год.⁴⁹. Владата одлучи финансиските средства за гасоводниот проект да се обезбедат од рускиот клириншки долг кон Македонија како и од средства од ЕИБ и ЕБОР⁵⁰. Во тековната Програма за јавни инвестиции 2011-2013 се споменува дека финансиите за гасоводниот проект (проектната подготовка и градбата на проектите делници) се уште не е обезбедена⁵¹.

Стратегијата за енергетика ги претставува можните извори за снабдување со природен гас за Македонија⁵²:

- Постојниот гасовод кој носи руски гас;
- Јужниот тек кој носи руски и касписки гас⁵³ преку две можни гранки;
- Синиот тек кој носи руски гас преку Бугарија;
- Белиот тек кој носи касписки гас преку Русија;
- Набуко кој носи касписки гас преку Романија;
- Течен природен гас (ТПГ) кој треба да се пренесува преку Грција, Албанија, Црна Гора или Хрватска;
- ТПГ од Алжир и арапскиот свет.

Сите овие различни извори на снабдување со гас за Македонија и регионот не само што ја потврдуваат тезата за добра географска позиција на земјата, туку испраќаат многу ветувачка порака за сигурност во снабдувањето со гас во следните неколку декади. Сепак, одговорните институции се тие кои одлучуваат кој гасовод од кој снабдувач ќе се употреби за снабдување на земјата со природен гас⁵⁴.

⁴⁷ Интернет страна на Министерството за транспорт и врски/ Интервју со Министерот за транспорт и врски за магазинот Капитал од 03.05.2010:

http://www.mtc.gov.mk/new_site/mk/storija.asp?id=2500 последен увид на 01.04.2011.

⁴⁸ Влада на Република Македонија, *Национална програма за усвојување на правото на Европската унија – ревизија 2011*, (Скопје, 2010), с.242.

⁴⁹ Ибид, с.244.

⁵⁰ Министерство за економија, добиено со Законот за слободен пристап со информации од јавен карактер во март 2011 год.

⁵¹ Влада на Република Македонија, *Програма за јавни инвестиции на Република Македонија 2011-2013*, (Скопје, 2011).

⁵² Министерство за економија на Република Македонија, *Стратегија за развој на енергетиката во Република Македонија до 2030 година*, (Скопје, 2010), с.133-134.

⁵³ Каспискиот гас доаѓа од Туркменистан, Азербејџан и Казахстан: Министерство за економија на Република Македонија, *Стратегија за развој на енергетиката во Република Македонија до 2030 година*, (Скопје, 2010), с.134.

⁵⁴ Министерство за економија на Република Македонија, *Стратегија за развој на енергетиката во Република Македонија до 2030 година*, (Скопје, 2010), с.133-134.

Сопственоста на постоечната преносна гасоводна мрежа е предмет на се уште незавршен правен спор помеѓу државата и Макпетрол, кој влијае врз функционирањето и развојот на пазарот на гас⁵⁵. Иако Бирото за судско вештачење изјави дека државата има во сопственост околу 54% од гасоводниот, се до денес нема конечна пресуда за тоа кој е доминантниот сопственик на постојната преносна мрежа. Во меѓувреме, Владата и Макпетрол ја основаа ГА-МА за заедничко менаџирање на преносната мрежа.

Освен тоа, Владата во 2010 год. го основа новото акционерско друштво во државна сопственост за пренос на природен гас наречена МАКЕДОНИЈАГАС Скопје⁵⁶. Владата информираше дека оваа нова компанија ќе ги преземе обврските околу сите активности заедно со рускиот Газпром⁵⁷ во однос на проектот Јужен тек⁵⁸. Владата ќе ја дели сопственоста со Макпетрол за постојната преносна гасоводна мрежа, но новите активности со Газпром и Јужен тек ќе бидат одговорност само на МАКЕДОНИЈАГАС⁵⁹. Макпетрол даде значаен придонес за развојот на пазарот на гас со тоа што е првата компанија која го користи природниот гас како енергенс и која инвестира во гасоводниот систем⁶⁰. Затоа, улогата на Макпетрол во развојот на гасоводната преносна мрежа во Македонија е од огромно значење. Сепак, добро е познато дека нерешениот правен спор за постојниот гасовод го попречува процесот на гасификација и затоа ГА-МА која се смета за „несрекен брак помеѓу Владата и Макпетрол“ е изоставена од идните проектни активности за гасификација.

Проф. Борозан истакна дека главниот проблем кој се провлекува кога се зборува за гасоводната мрежа во Македонија е фактот дека комплетирањето на енергетските проекти бара време и политичка волја на повеќе влади во континуитет. Темата за развој на гасоводната мрежа во Македонија е предмет на дискусија веќе 20 год. во чиј период повеќе студии беа направени. Досега нема значаен напредок поради долгорочноста на таквите проекти. Владите секогаш се повеќе заинтересирани да ги инвестираат своите ресурси во проекти чии резултати можат да се видат за 3 до 4 години⁶¹. Зорица Мешкова исто така ја нагласува важноста на улогата на владата во динамиката на процесот на

⁵⁵ Секретаријат на Енергетската заедница, “Годишен извештај за имплементација на правото под Договорот за основање на енергетската заедница”, (2010), с.69.

⁵⁶ Статут на акционерското друштво за вршење на енергетска дејност пренос на природен гас “МАКЕДОНИЈАГАС” Скопје, с.22.

⁵⁷ Газпром е руско акционерско друштво и едно од најголемите светски енергетски претпријатија.

⁵⁸ Интернет страна на Нова Македонија/ Онлајн издание од 13.11.2010:

<http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=11131010889&id=10&setIzdanie=22132> последен увид на 01.04.2011.

⁵⁹ Интернет страна на Време:

<http://www.vreme.com.mk/DesktopDefault.aspx?tabindex=1&tabid=1&EditionID=2151&ArticleID=150540> последен увид на 01.04.2011.

⁶⁰ Интернет страна на Макпетрол/Природен гас (2007): http://www.makpetrol.com.mk/prirodengas_mk.asp последен увид на 01.04.2011.

⁶¹ Е-мајл интервју со д-р Весна Борозан, вонреден професор, ФЕИТ Скопје, одржано во март 2011 год.

гасификација⁶². Постојат неколку други пречки на процесот на гасификација - неекономската цена на електричната енергија за греење која го прави инвестирањето во гасоводната дистрибуциска инфраструктура исто така неисплатливо⁶³. Еден друг аспект кој треба да се спомене е фактот дека треба да се изградат и гасоводната преносна и дистрибуциска мрежа. Експертите тврдат дека влезот во Јужниот тек нема да значи ништо доколку не постои гасоводната дистрибуциска мрежа.⁶⁴

Со идентификувањето на потребата од огромни финансии за инвестиција во преносната мрежа за гас и електрична енергија, Стратегијата за енергетика исто така предлага дека Владата треба да инвестира директно од развојната програма на државниот буџет или индиректно со давање на државни гаранции на кампаниите во државна сопственост; со издавање на концесии; претпријатијата да ги инвестираат своите ресурси во преносната мрежа; формирање на јавни-приватни партнерства; како и користење на средства од МФИ. Потребно е да се зголеми уделот на приватниот сектор и да се привлечат странски инвестиции. Освен тоа, важно е да се нагласи дека инвестициите треба да се рентабилни, односно многу е важна промената од регулирана цена на електричната енергија во принципот наречен *cost plus regulation*⁶⁵. Стратегијата за енергетика по анализата на енергетскиот развој во Македонија препорачува повеќе инвестирање во енергетскиот сектор, динамизирање на градбата на целосната гасоводна преносна и дистрибуциска мрежа како и поврзување на македонската гасоводна мрежа со регионалните мрежи и земање учество во изградбата на регионалниот Гасоводен прстен⁶⁶.

Поради фактот дека Македонија како мала земја има мала геополитичка моќ во глобалната енергетска политика која е под доминација на Русија како главен снабдувач за гас како и од страна на ЕУ која се обидува да ја избегне зависноста од рускиот гас, единствената алатка која ја има Македонија е да учествува во меѓународната дебата за гас преку лобирање и билатерални средби со потенцијалните снабдувачи со гас како Русија. Посетата на рускиот Газпром во октомври 2010 год. во Македонија навистина ги придвижи работите. Последните настани покажаа дека сепак изградбата на Јужен тек може да биде уште покомплицирана бидејќи исто така и Турција е главен актер. Всушност Турција се уште не се согласи на идејата гасоводот да поминува низ територија на

⁶² Интервју со Зорица Мешкова, Советник, Здружение на енергетика, црна и обоена металургија, Стопанска комора на Македонија, одржано на 15.03.2011.

⁶³ Е-мајл интервју со со д-р Весна Борозан, вонреден професор, ФЕИТ Скопје, одржано во март 2011 год.

⁶⁴ Интернет страна на Нова Македонија/Онлајн издание од 06.10.2010:
<http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=106101016227&id=9&setIzdanie=22101> последен увид на 01.04.2011.

⁶⁵ Принципот *cost plus regulation* значи дека цената треба да ги покрива трошоците и да биде рентабилна: Министерство за економија на Република Македонија, *Стратегија за развој на енергетиката во Република Македонија до 2030 година*, (Скопје, 2010), с. 185.

⁶⁶ Министерство за економија на Република Македонија, *Стратегија за развој на енергетиката во Република Македонија до 2030 година*, (Скопје, 2010), с.184, 185, 186, 192, 193.

Турција, што може да ги забави проектот⁶⁷. Сличен предмет на дискусија е прашањето дали Македонија ќе биде само крак на гасоводот или транзитна рута која понатаму ќе ги снабдува Албанија и Косово. Македонскиот министер за финансии спомена дека втората опција е помалку веројатна⁶⁸ и дека оваа опција исто така зависи од Косово и Албанија⁶⁹. Сепак, Македонија треба да ги користи парламентарните групи за соработка со Русија, Косово, Албанија и Турција и Владата за негување на добри односи со овие клучни земји. Иако одлуката Македонија да биде транзитна рута не ја донесува Македонија, важно е да се нагласи бенефитот од транзитните такси кои Македонија ќе ги наплаќа за снабдување на Косово и Албанија. Имајќи го во предвид фактот дека овие две земји немаат пазари на гас⁷⁰, да се биде транзитна рута не е невозможна опција и Македонија треба да лобира за таа позиција.

3. eТЕМ

Од 2008 год. Европската комисија започна да ги оценува земјите-кандидати и потенцијалните кандидати во областа на телекомуникациските мрежи, скратено eТЕМ. Телекомуникациските мрежи се поврзани со учеството во Програмата за поддршка на политиката за информатички и комуникациски технологии (ИКТ ПСП) од Рамковната програма за конкурентност и иновација (ЦИП), која има за цел да придонесе до подобра средина за развој на услуги кои се темелат на ИКТ и да помогне справување со прашањата како недостатокот од интероперабилност и поделбата на пазарот.⁷¹

Првите две години во оваа област Македонија не постигна напредок⁷² поради фактот дека земјата не учествуваше во програмата. Во 2010 год. таа се пријави за компонентата за информатички и телекомуникациски технологии од ЦИП и врз основа на тоа беше

⁶⁷ Интернет страна на Нова Македонија/Онлајн издание од 18.03.2011:

<http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetail.asp?vest=31811931503&id=10&setIzdanie=22234> последен увид на 20.04.2011.

⁶⁸ Интернет страна на Канал 5/Онлајн издание од 01.10.2010:

<http://www.kanal5.com.mk/default.aspx?eventId=65443&mid=44&egId=14> последен увид на 20.04.2011.

⁶⁹ Интернет страна на Министерството за финансии: <http://www.finance.gov.mk/node/1637> последен увид на 20.04.2011.

⁷⁰ Секретаријат на Енергетската заедница, “Годишен извештај за имплементација на правото под Договорот за основање на енергетската заедница”, (2010), с.40, 103.

⁷¹ Интернет страна на Европската комисија/ Рамковна програма за конкурентност и иновација: http://ec.europa.eu/cip/ict-ppsp/index_en.htm последен увид на 03. 04. 2011.

⁷² Европска комисија, *Поранешна југословенска Република Македонија 2008 Извештај за напредок придружувајќи го Соопштението од Комисијата до Европскиот парламент и Советот Стратегија за проширување и главни предизвици 2008-2009, COM (2008) 674*, (Брисел, 2008), с.54; Европска комисија, *Поранешна југословенска Република Македонија 2009 Извештај за напредок придружувајќи го Соопштението од Комисијата до Европскиот парламент и Советот Стратегија за проширување и главни предизвици 2009-2010, COM (2009) 533*, (Брисел, 2009), с.56.

оценета дека има постигнато одреден напредок⁷³. Моморандумот за разбирање за компонентата за информатички и телекомуникациски технологии беше закажана да се донесе на 31. март 2011 год.⁷⁴ и треба да се имплементира од страна на Министерството за економија⁷⁵. Одоговорното Министерство веќе има испланирано во својот Стратешки план, кој е комплементарен со Програмата за работа на Владата на Република Македонија 2008-2012, воведувањето на информатичките и комуникациските технологии како еден од начините за енергетски развој со цел обезбедување на економски пораст, стимулација на конкурентноста, зголемување на стапката на вработеност, подигнување на животниот стандард и квалитет на живот⁷⁶. За цел исполнување на обврските како дел од еТЕМ, Министерството за економија соработува со Министерството за информатичко општество и администрација, Министерството за транспорт и врски и Агенцијата за електронски комуникации⁷⁷.

Програмата за поддршка на политиката за информатички и комуникациски технологии како ЕУ програма се имплементира од страна на ЕК, односно ЕК ја подготвува годишната работна програма, ги објавува повиците за аплицирање, ги евалуира поднесените проекти итн. Македонија ќе биде дел од оваа програма со потпишување на Меморандумот и плаќање на влезниот билет⁷⁸. По станување дел од оваа програма, Министерството за економија и Министерството за информатичко општество и администрација ќе преземат активности за информирање на пошироката јавност за можностите кои ги нуди. Оваа програма има за цел стимулирање на иновации на ИКТ услуги од страна на граѓаните, владите и приватниот сектор и особено од страна на малите и средни претпријатија. Фокусот е ставен на економиите со ниско ниво на СО₂ и справувањето со стареењето на општествата. Меѓу ИКТ услугите има и ИКТ проекти за здравје, стареење, дигитални библиотеки, подобрување на јавните услуги, за ЕЕ итн.⁷⁹. По завршувањето на обврските во однос на плаќањето на влезниот билет од страна на Министерството за економија, Министерството во областа на информатичкото

⁷³ Европска комисија, *Поранешна југословенска Република Македонија 2010 Извештај за напредок придружувајќи го Соопшението од Комисијата до Европскиот парламент и Советот Стратегија за проширување и главни предизвици 2010-2011, COM (2010) 660, (Брисел, 2010), с.55.*

⁷⁴ За време на подготвување на овој извештај се одвива дискусија кога да се одржат предвремени парламентарни избори, што влијае врз планираните активности на соодветните институции.

⁷⁵ Интернет страна на Секретаријатот за европски прашања, Влада на Република Македонија/ НПАА: http://npaa.sep.gov.mk/npaa/vNLpodredenilist.aspx?x_Poglavje=21&z_Poglavje=%3d.&vNLpodredeni_psearchtype=&vNLpodredeni_psearch= последен увид на 01.04.2011.

⁷⁶ Министерство за економија на Република Македонија, *Стратешки план за работа на Министерството за периодот 2010-2010 година (текстуален дел)*, (2009), с.115.

⁷⁷ Министерство за економија, добиено со Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер во март 2011 год.

⁷⁸ Влезниот билет е годишен финансиски придонес за учество во ЕУ програмите.

⁷⁹ Министерство за економија, добиено со Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер во март 2011 год.

општество ќе ги презеде обврските, ќе биде назначен проектен координатор и програмата ќе се презентира на пошироката јавност.⁸⁰

Мора да се спомена дека Македонија и се приклучува на програмата многу доцна. Оваа програма започна во 2007 год. и ќе трае до 2013 год. Хрватскиот парламент го ратификуваше соодветниот меморандум за учество на Хрватска во 2008 год.⁸¹ И покрај претходно закажаниот термин за ратификација на Меморандумот од страна на македонскиот парламент, тој се уште не е ратификуван⁸².

4. Заклучок и препораки

Овој извештај за анализа на политика се фокусираше на презентирање и проценување на напредокот на Македонија под поглавје 21 – ТЕМ-Е и еТЕМ за 2010 год. со севкупна цел презентирање на препораки и предлагање на одржливи решенија за иден подобар напредок во областа. Поради различноста на секоја од двете презентирани составни делови од поглавје 21, заклучокот и препораките ќе бидат презентирани посебно за секој од деловите.

❖ ТЕМ-Е

Македонија постигна постојан и континуиран напредок во имплементирање на ТЕМ-Е делот од поглавје 21 и затоа треба да продолжи да ги имплементира обврските под ТЕМ-Е. Презентираната анализа на електропреносната и гасоводната мрежа покажа различни ситуации: приближно целосно регионално интегрирана електропреносна мрежа и гасоводна мрежа која е во својата почетна фаза на планирање. Завршувањето на проектите за енергетската инфраструктура особено проектите за гасоводната мрежа бараат многу финансии, стратешко планирање и континуирана политичка волја.

Со цел Македонија да постигне потанамошен напредок под поглавје 21 ТЕМ-Е, овој извештај препорачува:

✓ **Да се продолжи да се инвестира во и да се градат далноводи од 400 кВ со соседните земји со приоритет на планираниот далновод со Албанија;**

⁸⁰ Влада на Република Македонија, *Национална програма за усвојување на правото на Европската унија – ревизија 2011*, (Скопје, 2010), с.243-245.

⁸¹ Европска комисија, *Хрватска 2008 Извештај за напредок придружувајќи го Соопштението од Комисијата до Европскиот парламент и Советот Стратегија за проширување и главни предизвици 2008-2009, COM (2008) 674 final*, (Брисел, 2008), с.49.

⁸² Интернет страна на Европската комисија/За ИКТ ПСП: http://ec.europa.eu/information_society/activities/ict_psp/about/who_can_participate/index_en.htm последен увид на 04.04.2011; Интернет страна на Секретаријатот за европски прашања на Република Македонија/ ЦИП (2008): <http://www.sep.gov.mk/default.aspx?ContentID=48> последен увид на 24.04.2011.

✓ Да се продолжи имплементацијата на Гасовдниот прстен на сопствена територија;
✓ Да се фокусира на развојот на гасоводната преносна и дистрибуциска мрежа во земјата;
✓ Да се воспостави широк консензус помеѓу сите релевантни чинителни особено помеѓу сите политички партии, Владата, Парламентот, енергетските институции и Министерството за транспорт и врски за долгорочно инвестирање во воспоставувањето и развојот на гасоводната преносна и дистрибуциска мрежа во Македонија;
✓ Да се продолжи да се инвестира во ТЕМ-Е со користење на државните буџетски средства, јавно-приватно партнерство, концесии како и заеми од МФИ;
✓ Да се негуваат добри односи со Русија, Турција, Албанија и Косово на владини средби и преку парламентарните групи за соработка со соодветните земји и да се лобира Македонија да стане транзитна рута за гас поврзувајќи ги Албанија и Косово со Јужен тек;
✓ Да се подобри инвестициската клима во енергетскиот сектор со воведување на чекор по чекор рентабилна цена на електрична енергија, да се подобрат односите со приватниот сектор (на пример со Макпетрол) и да се дозволи поголема вклученост на приватниот сектор во енергетскиот сектор особено во пазарот на гас;
✓ Соодветниот суд да ја донесе конечната пресуда за сопственичкиот спор помеѓу Макпетрол и Владата;
✓ Да се комплетираат второстепените законодавни акти потребни за имплементација на новиот Закон за енергетика како тарифниот систем, сопственичките прашања, мрежните правила итн.

❖ eТЕМ

Бидејќи овој дел од поглавје 21 е нов и од неодамна е предмет на работа на соодветните македонски институции и бидејќи Меморандумот за имплементирање на eТЕМ допрва треба да следи, може да се дојде до заклучок дека Македонија по донесување на Меморандумот треба да ги имплементира предвидените активности на најефикасен и најефективен начин замајќи ја предвид задоцнетана одлука да учествува во програмата.

Неколку општи препораки до соодветните институции за подобар напредок по eТЕМ се:

- ✓ **Парламентот да го ратификува Меморандумот за разбирање за компонентата за информатички и комуникациски технологии што е можно побрзо овозможувајќи и на земјата да учествува во ИКТ ПСП;**
- ✓ **Да се информираат потенцијалните корисници преку ажурирање на интернет страните на соодветните институции одговорни за спроведување на програмата и на интернет страните на Секретаријатот за европски прашаеа, општините, Стопанската комора на Македонија, Комората за мал бизнис, Одделение за соработка со граѓанскиот сектор при Генералниот секретаријат на Владата, да се публикува информациски материјал, соопштенија за печатот и сето ова да се презентира на настани.**

Библиографија

Аналитика, *Скенирање на напредокот на Македонија под поглавје 21 од извештајот за напредок на Европската Комисија: Трка со пречки? Дел I*, Скопје, 2011/ Интернет страна на Аналитика:

<http://www.analyticamk.org/images/stories/files/report/2011/041/11041policyreport.pdf>
последен увид на 16.03.2011.

Секретаријат на Енергетската заедница, *“Годишен извештај за имплементација на правото под Договорот за основање на енергетската заедница”*, 2010/ Интернет страна на Енергетската заедница: <http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/722178.PDF>
последен увид на 16.03.2011.

Европска комисија, *Поранешна југословенска Република Македонија 2010 Извештај за напредок придружувајќи го Соопштението на Комисијата до Европскиот парламент и Советот Стратегија за проширување и главни предизвици 2010-2011, COM (2010) 660*, Брисел, 2010/ Интернет страна на Европската комисија:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/mk_rapport_2010_en.pdf
последен увид на 24.02.2011.

Европска комисија, *Хрватска 2008 Извештај за напредок придружувајќи го Соопштението од Комисијата до Европскиот парламент и Советот Стратегија за проширување и главни предизвици 2008-2009, COM (2008) 674 final*, Брисел, 2008/ Интернет страна на Европската комисија:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/key_documents/reports_nov_2008/croatia_progress_report_en.pdf последен увид на 01.04.2011.

Европска комисија, *Поранешна југословенска Република Македонија 2008 Извештај за напредок придружувајќи го Соопштението од Комисијата до Европскиот парламент и Советот Стратегија за проширување и главни предизвици 2008-2009, COM (2008) 674*, Брисел, 2008/ Интернет страна на Европската комисија:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/key_documents/reports_nov_2008/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_progress_report_en.pdf последен увид на 24.02.2011

Европска комисија, *Поранешна југословенска Република Македонија 2009 Извештај за напредок придружувајќи го Соопштението од Комисијата до Европскиот парламент и Советот Стратегија за проширување и главни предизвици 2009-2010, COM (2009) 533*, Брисел, 2009/ Интернет страна на Европската комисија:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2009/mk_rapport_2009_en.pdf последен увид на 24.02.2011.

Влада на Република Македонија, *Национална програма за усвојување на правото на Европската унија – ревизија 2011*, Скопје, 2010/ Интернет страна на Секретаријатот за европски прашања, Влада на Република Македонија:

http://www.sep.gov.mk/content/Dokumenti/MK/NPAA2011_narativen_del.pdf последен увид на 16.03.2011.

Влада на Република Македонија, *Програма за јавни инвестиции на Република Македонија 2011-2013*, Скопје, 2011/ Интернет страна на Министерството за финансии:

<http://www.finance.gov.mk/files/u1/PIP-2011novo.pdf> последен увид на 01.04.2011.

Интернет страна на ЕНТСО-Е/ Развој на ситемот: <https://www.entsoe.eu/system-development/> последен увид на 16.03.2011.

Интернет страна на ЕНТСО-Е/ Асоцијацијата/Членови: <https://www.entsoe.eu/the-association/members/> последен увид 16.03.2011.

Интернет страна на ЕНТСО-Е/ Асоцијацијата: <https://www.entsoe.eu/the-association/> последен увид на 16.03.2011.

Интернет страна на ГА-МА: <http://www.gama.com.mk/Default.aspx?id=9248301d-630d-4e97-8832-3fd681bf9d27> последен увид на 15.03.2011

Интернет страна на Макпетрол/ Историја (2007):

http://www.makpetrol.com.mk/istorijat_en.asp последен увид на 01.04.2011.

Интернет страна на Макпетрол /Природен гас (2007):

http://www.makpetrol.com.mk/prirodengas_mk.asp последен увид на 01.04.2011.

Интернет страна на МЕПСО/ Електроенергетска мапа (2010):

<http://www.mepso.com.mk/en-us/Details.aspx?categoryID=122> последен увид на 01.04.2011.

Интернет страна на МЕПСО/ Дома (2010): <http://www.mepso.com.mk/en-us/Default.aspx> последен увид на 01.04.2011.

Интернет страна на Нова Македонија/Онлајн издание од 06.10.2010:

<http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=106101016227&id=9&setIzdanie=22101> последен увид на 01.04.2011.

Интернет страна на Нова Македонија/Онлајн издание од 13.11.2010:

<http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=11131010889&id=10&setIzdanie=22132> последен увид на 01.04.2011.

Интернет страна на Нова Македонија/Онлајн издание од 18.03.2011:

<http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=31811931503&id=10&setIzdanie=22234> последен увид на 20.04.2011.

Интернет страна на Европската комисија/ За ИКТ ПСП:

http://ec.europa.eu/information_society/activities/ict_psp/about/who_can_participate/index_en.htm последен увид на 04.04.2011.

Интернет страна на Енергетската заедница/Концептот за Гасоводниот прстен (2011): http://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/AREAS_OF_WORK/GAS/Regional_Market/Gas_Ring_Concept последен увид на 03.04.2011.

Интернет страна на Регулаторната комисија за енергетика (2011): <http://www.erc.org.mk/NovostiDetal.asp?novID=306> последен увид на 01.04.2011.

Интернет страна на Европската комисија/ Рамковна програма за конкурентност и иновација: http://ec.europa.eu/cip/ict-ppsp/index_en.htm последен увид на 03. 04. 2011.

Интернет страна на Министерството за економија (2011): <http://www.economy.gov.mk/?article=ef50d836-8f48-46b6-9126-c877350b175c&lang=3> последен увид на 01.04.2011.

Интернет страна на Министерството за финансии: <http://www.finance.gov.mk/node/1637> последен увид на 20.04.2011.

Интернет страна на Министерството за транспорт и врски/ Интервју со Министерот за транспорт и врски за магазинот Капитал од 03.05.2010: http://www.mtc.gov.mk/new_site/mk/storija.asp?id=2500 последен увид на 01.04.2011.

Интернет страна на Секретаријатот за европски прашања, Влада на Република Македонија/ НПАА: http://npaa.sep.gov.mk/npaa/vNLpodredenilist.aspx?x_Poglavje=21&z_Poglavje=%3d.,&vNLpodredeni_psearchtype=&vNLpodredeni_psearch= последен увид на 01.04.2011.

Интернет страна на Секретаријатот за европски прашања на Република Македонија/ ЦИП (2008): <http://www.sep.gov.mk/default.aspx?ContentID=48> последен увид на 24.04.2011.

Интернет страна на ВБИФ: <http://www.wbif.eu/Western+Balkans+Investment+Framework/> последен увид на 30.03.2011.

Интернет страна на Време: <http://www.vreme.com.mk/DesktopDefault.aspx?tabindex=1&tabid=1&EditionID=2151&ArticleID=150540> последен увид на 01.04.2011.

Интернет страна на Канал5/Онлајн издание од 01.10.2010: <http://www.kanal5.com.mk/default.aspx?eventId=65443&mId=44&egId=14> последен увид на 20.04.2011.

МЕПСО, *Студија за развој на преносната мрежа на Република Македонија во периодот 2010-2020 година, работна верзија*, 2010/ Интернет страна на МЕПСО: http://www.mepso.com.mk/CMS/Content_Data/Dokumenti/2011/studija_za_razvoj_na_mreza.pdf последен увид на 17.03.2011.

Министерство за економија на Република Македонија, *Стратегија за развој на енергетиката во Република Македонија до 2030 година*, Скопје, 2010/ Интернет страна на Министерството за економија:

http://economy.gov.mk/WBStorage/Files/precisten_tekst_Strategija_za_energetika_na_RM.pdf
последен увид на 15.03.2011.

Министерство за економија на Република Македонија, *Стратешки план за работа на Министерството за периодот 2010-2010 година (текстуален дел)*, 2009/ Интернет страна на Министерството за економија:

http://www.economy.gov.mk/WBStorage/Files/STRATESKI_PLAN_NA_ME_2010_2012.pdf
последен увид на 03.04.2011.

Статут на акционерското друштво за вршење на енергетска дејност пренос на природен гас “МАКЕДОНИЈАГАС” Скопје/ Интернет страна на Службен весник на Република Македонија: <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/889E49F83974BF429078D17C806F1331.pdf>
последен увид на 01.04.2011.

Договор за основање на енергетската заедница/ Интернет страна на Енергетската заедница (2011):

http://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/ENERGY_COMMUNITY/Legal/Treaty
последен увид на 16.03.2011.

Закон за енергетика, Службен весник на Република Македонија 16/11/ Интернет страна на Министерството за економија:

<http://www.economy.gov.mk/Uploads/files/sektorskiDok/energetika/ZAKON%20ZA%20ENERGETIKA-2011.pdf> последен увид на 23.03.2011.

Закон за изменување и дополнување на Законот за енергетика, Службен весник на Република Македонија 94/02/ Интернет страна на Службен весник на Република Македонија:

<http://www.slvesnik.com.mk/Issues/3D732787E782094FB27612B1FE371EFA.pdf> последен увид на 15.03.2011.

Закон за основање на Агенција за енергетика на Република Македонија, Службен весник на Република Македонија 62/05/ Интернет страна на Службен весник на Република Македонија:

<http://www.slvesnik.com.mk/Issues/C3EEBC67584D5946B6C8B4101327E77A.pdf> последен увид на 15.03.2011.

МЕПСО, добиено со Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер во март 2011 год.

Министерство за економија, добиено со Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер во март 2011 год.

Е-мејл интервју со д-р Весна Борозан, вонреден професор, Факултет за електротехника и информациски технологии Скопје, одржано во март 2011 год.

Интервју со проф. д-р Рубин Талески, Раководител на Институтот за преносни електроенергетски системи, Факултет за електротехника и информациски технологии Скопје, одржано на 17.03.2011.

Интервју со Зорица Мешкова, Советник, Здружение на енергетика, црна и обоена металургија, Стопанска комора на Македонија, одржано на 15.03.2011.

POLICY REPORT

Енергетика и инфраструктура

“Скенирање на напредокот на Македонија под поглавје 21 од извештајот за напредок на Европската комисија: Трка со пречки? – Дел II”

Ана Стојилоvsка, *Истражувач на програмата*
astojilovska@analyticamk.org

Contact

Adress:

*Dame Gruev
No: 7-8/3
1000 Skopje, Macedonia*

Tel: 00389 (0)2 3121 948

Fax: 00389 (0)2 3121 948

E-mail: info@analyticamk.org